

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації за темою «Аналітичне забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку», виконаної здобувачем Дем'яненко Аліною Анатоліївною для здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка»

Рецензенти у складі доктора економічних наук, професора Гавкалової Н. Л. та кандидата економічних наук, доцента Мішиної С. В. рішенням вченої ради Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (протокол № 3 від 19.11.2019 р.) призначені для проведення попередньої експертизи дисертації на тему «Аналітичне забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку», виконаної здобувачем Дем'яненко Аліною Анатоліївною для здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка», на основі розгляду й аналізу дисертації і наукових публікацій Дем'яненко А. А. та за результатами фахового семінару, який відбувся на розширеному засіданні кафедри економіки та соціальних наук ХНЕУ ім. С. Кузнеця (протокол №7 від 24.12.2019 р.), дійшли висновку про таке:

1. Науковий рівень дисертації є таким, що відповідає діючим вимогам до здобуття ступеня доктора філософії, а саме Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 167, а саме:

щодо пункту 10 – дисертація є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем, характеризується єдністю змісту; має традиційну структуру: вступ, три розділи, висновки, додатки, список використаних джерел; містить наукові положення, що мають наукову новизну та істотне значення в галузі економіки.

Актуальність теми дослідження. Формування безпеки людського розвитку здійснюється в умовах впливу різних чинників, яким складно своєчасно запобігати, але за допомогою комплексного оцінювання цього процесу стає можливим визначення об'єктивного рівня безпеки людського розвитку, враховуючи загрози від настання таких чинників, визначення ступеня їх впливу та відсотку втрачених можливостей. Саме тому узагальнення та

розвиток теоретичних положень, розроблення методичних підходів, а також практичних рекомендацій щодо оцінювання безпеки людського розвитку актуалізує тему дисертації, виконаної А. А. Дем'яненко.

Актуальність роботи підтверджується її зв'язком з науковими дослідженнями Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, а саме з господарчо-договірною науково-дослідною роботою на тему «Вплив діяльності домогосподарств на формування безпеки людського розвитку» (номер державної реєстрації 0117U000986), кафедральною науково-дослідною роботою на тему «Перспективи розвитку економіки праці та соціальної сфери в Україні» (номер державної реєстрації 0117U007538) та кафедральною науково-дослідною роботою на тему «Новітні тренди соціальної політики у контексті людського розвитку» (номер державної реєстрації 0118U007181).

Наукова новизна. Результати дослідження дисертанта мають різний ступінь наукової новизни, основні положення якої полягають у такому:

удосконалено:

процедуру ідентифікації домінантних загроз безпеки людського розвитку, особливістю якої є визначення складу показників-індикаторів домінантних загроз за результатами експертного оцінювання та кореляційного аналізу дестабілізуючих чинників, що дає змогу обґрунтувати пріоритетні напрями забезпечення безпеки людського розвитку, а також взаємоузгодити дії суб'єктів щодо їх запобігання;

механізм формування аналітичного забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку за рахунок визначення ресурсних складових (кадрової, фінансової, організаційної та матеріально-технічної) та функціональних складових (організаційно-комунікаційної, інформаційної та методичної) аналітичного забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку у контексті безпечної реалізації людського потенціалу та сталого людського розвитку;

методичний підхід до оцінювання безпеки людського розвитку на основі побудови інтегрального показника, який включає три рівні розрахунку за складовими довголіття, знання, економічний добробут, екологічний добробут та додатково запропоновану складову «розвиток інформаційно-комунікаційних технологій», що дозволяє формувати інформаційне підґрунтя для своєчасного виявлення та мінімізації домінантних загроз безпеки людського розвитку;

дістало подальшого розвитку:

визначення поняття «безпека людського розвитку», особливість якого полягає у застосуванні процесного підходу та трактуванні, як стану динамічної рівноваги процесу розширення можливостей і свобод людини, з метою збереження існуючого рівня та забезпечення задоволення зростаючих потреб, а також реалізації потенціалу, що постійно накопичується у процесі розвитку, для досягнення гідного рівня життя за умов мінімального впливу загроз;

структурно-логічна модель організаційно-комунікаційного забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку, яка, на відміну від існуючих, передбачає взаємодію між органами законодавчої, виконавчої влади та місцевого самоврядування з метою вчасного виявлення впливу дестабілізуючих чинників безпеки людського розвитку, розроблення рекомендацій щодо усунення їх негативного впливу та розширення можливостей населення щодо покращення якості їх життя.

Практична цінність розробок підтверджується їхнім упровадженням у діяльність підприємств, установ та організацій, а саме: запропонований методичний підхід до оцінювання безпеки людського розвитку використовується для аналізу безпеки людського розвитку у діяльності Державного підприємства «Завод імені В. О. Малишева» (довідка № 317/46 від 22.10.2019). Представлені в дисертації результати та пропозиції щодо аналітичного забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку мають практичне значення і застосовані у діяльності Головного управління статистики у Харківській області (довідка № 01/03/63 від 28.10.2019). Розробки з питань ідентифікації домінантних загроз безпеки людського розвитку були реалізовані у діяльності Громадської організації «Чисте довкілля Слобожанщини» (довідка № 109 від 01.11.2019).

Основні теоретичні і практичні положення дисертаційної роботи використані для поглиблення теоретичного забезпечення навчального процесу на кафедрі економіки та соціальних наук Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця під час викладання дисциплін «Розвиток персоналу» (підготовка магістрів зі спеціальності 051 «Економіка» освітньої програми «Управління персоналом та економіка праці») та «Людський розвиток» (підготовка бакалаврів зі спеціальності 232 «Соціальне

забезпечення» освітньої програми «Управління соціальною сферою») – довідка № 19/86-09-145/1 від 05.11.2019.

Оформлення дисертації відповідає чинним вимогам, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40. Робота виконана в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності.

Щодо пункту 11 – всі наукові результати дисертації опубліковані, апробація результатів є достатньою. У відкритому друці за темою дисертації опубліковано 22 праці, у тому числі: 1 стаття у виданні, віднесеному до третього квартилю (Q 3) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank або Journal Citation Reports (публікація, що реферується в Scopus); 1 стаття у періодичному науковому виданні інших держав, які входять до ОЕСР та ЄС; 1 публікація у періодичному науковому виданні інших держав, які входять до ОЕСР та ЄС; 6 статей у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України; 13 публікацій за матеріалами конференцій. Загальний обсяг опублікованих праць за темою дисертації становить 6,46 ум.-друк. арк., з них особисто здобувачеві належить 4,1 ум.-друк. арк.

В опублікованих працях здобувача повністю відображено сутність отриманих результатів виконаного дослідження та їхня наукова новизна. Результати дослідження доповідались і отримали позитивну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях. З огляду на це апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою.

Публікації, що відтворюють наукові результати дисертації:

Наукова публікація у виданні, віднесеному до третього квартилю (Q 3) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank або Journal Citation Reports (публікація, що реферується в Scopus):

1. Nazarova G., Jaworska M., Nazarov N., Dybach I. & Demianenko A. Improvement of the method measuring the security of human development: case of Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. 2019. 17(4). P. 226–238. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.17\(4\).2019.19](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.17(4).2019.19).

Особистий внесок здобувача: запропоновано метод вимірювання рівня безпеки розвитку людини; запропоновано методичний підхід до ідентифікації домінуючих загроз безпеки людського розвитку.

**Стаття у періодичному науковому виданні інших держав, які входять до
Організації економічного співробітництва та розвитку та
Європейського Союзу:**

2. Demianenko A. Improvement of organization and communication model of support of human development security in Ukraine. *Research and Practice: Collection of scientific articles*. Lardy Publishing House, Paris, France, 2019. No 1. P. 15–22.

**Публікація у періодичному науковому виданні інших держав, які входять до
Організації економічного співробітництва та розвитку та
Європейського Союзу:**

3. Nazarova G., Volikov V., Demianenko A. Modification of the human development index in Ukraine in the regional aspect. *Web of Conferences*. 2019. 67. 06037. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196706037>.

Особистий внесок здобувача: обґрунтовано та запропоновано послідовність розрахунку модифікованого індексу людського розвитку для регіонів України.

**Статті у наукових виданнях,
включених до переліку наукових фахових видань України:**

4. Nazarova, G. V., Nazarov N. K., Demianenko A. A. Approach to analytical support for assessing the security of human development. *Scientific bulletin of Polissia*. 2018. № 2 (14). P. 210–215. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2018-1-2\(14\)-210-215](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2018-1-2(14)-210-215) (Index Copernicus).

Особистий внесок здобувача: систематизовано та проведено критичний аналіз існуючих методичних підходів до оцінювання людського розвитку; визначено недоліки в оцінюванні людського розвитку; удосконалено послідовність вимірювання рівня безпеки людського розвитку.

5. Nazarova G., Demianenko A. Analysis of the human security in Ukraine in a regional perspective. *Social and labour relations: theory and practice*. 2018. No. 8(2). P. 1–7. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/slrrtp.8\(2\).2018.01](http://dx.doi.org/10.21511/slrrtp.8(2).2018.01) (Index Copernicus).

Особистий внесок здобувача: удосконалено систему показників людської безпеки, яку покладено в основу класифікації регіонів України; проведено

кластерний аналіз регіонів України за рівнем людської безпеки.

6. Воліков В. В., Дем'яненко А. А. Класифікація загроз у сфері житлово-комунального господарства у контексті безпеки людського розвитку. *Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки.* 2018. № 6(145). С. 19–23.

Особистий внесок здобувача: уточнено та доповнено класифікацію загроз у сфері ЖКГ з урахуванням нестабільності безпеки людського розвитку.

7. Дем'яненко А. А. Розробка системи показників оцінювання безпеки людського розвитку. *Збірник наукових праць «Управління розвитком».* 2018. №2 (192). С. 102–110.

8. Маркова Н. С., Дем'яненко А. А. Теоретичні аспекти безпеки людського розвитку. *Бізнес Інформ.* 2017. № 10. С. 8–13. (Index Copernicus).

Особистий внесок здобувача: проаналізовано основні підходи дослідження феномену «безпека»; розглянуто особливості формування людської безпеки як частини цілісної парадигми людського розвитку; проведено міжкатегоріальний аналіз понять «людський розвиток» і «людська безпека», запропоновано авторське визначення поняттю безпеки людського розвитку.

9. Маркова Н. С., Дем'яненко А. А. Взаємозв'язок концепцій людського розвитку та економіки знань: аналітична оцінка. *Економіка і організація управління.* 2016. № 2 (22). С. 230–237.

Особистий внесок здобувача: досліджено теоретичні аспекти формування концепцій людського розвитку та економіки знань, виявлено їх взаємозв'язок та відмінності.

Публікації за матеріалами конференцій:

10. Дем'яненко А. А. Інституціональні аспекти формування безпеки людського розвитку. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця: матеріали щорічної міжнародної наукової конференції (Харків, 31 травня – 1 червня 2019 р.).* Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. С. 307–308.

11. Дем'яненко А. А. Організаційне забезпечення безпеки людського розвитку на міжнародному рівні. *Сучасні проблеми та перспективи розвитку міжнародних економічних відносин і світового господарства: матеріали XV міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 19–20 квітня 2019 р.).* Харків: Хмельницький національний університет, 2019. С. 48–51.

12. Дем'яненко А. А. Особливості формування системи показників для оцінювання безпеки людського розвитку. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 18–19 березня 2019 р.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. С. 175–177.

13. Назарова Г. В., Воліков В. В., Дем'яненко А. А. Модифікація індексу людського розвитку в Україні у регіональному аспекті. *Міжнародна транспортна інфраструктура, індустриальні центри та корпоративна логістика*: матеріали п'ятнадцятої науково-практичної міжнародної конференції (Харків, 6–8 червня 2019 р.). Харків: Український державний університет залізничного транспорту, 2019. С. 147–149.

Особистий внесок здобувача: обґрунтовано доцільність включення до системи оцінки людського розвитку додаткової складової – «розвиток ІКТ», а також спосіб визначення вагових коефіцієнтів для розрахунку інтегрального індексу.

14. Nazarova, G. V., Nazarov N. K. & Demianenko A. A. Human development in the context of the formation of social economy. *International Congress on Business and Marketing: Proceedings of the International Congress on Business and Marketing* (Turkish, Istanbul, 29 November – 01 December, 2018). Istanbul: Maltepe University, 2018. P. 2–6.

Особистий внесок здобувача: надано аналітичну оцінку розвитку соціальної економіки для потреб людського розвитку; запропоновано рекомендації щодо подальшого розвитку соціальної економіки та формування людського розвитку в Україні.

15. Воліков В. В., Дем'яненко А. А. Аналіз динаміки зміни тарифів на житлово-комунальні послуги у контексті формування безпеки людського розвитку. *Інновації в обліково-аналітичному забезпеченні та управлінні фінансово-економічною безпекою держави, регіону, суб'єктів господарювання – міждисциплінарний підхід*: матеріали VII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції для здобувачів вищої освіти і молодих науковців (Харків, 15 листопада 2018 р.). Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. С. 61–65.

Особистий внесок здобувача: проведено аналіз статистичних даних щодо динаміки зміни тарифів на житлово-комунальні послуги у контексті формування безпеки людського розвитку; надано рекомендації щодо

підвищення рівня безпеки людського розвитку.

16. Назарова Г. В., Дем'яненко А. А. Теоретичні аспекти визначення сутності поняття «безпека». *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця: матеріали щорічної міжнародної наукової конференції* (Харків, 31 травня – 1 червня 2018 р.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. С. 109–110.

Особистий внесок здобувача: узагальнено основні підходи до визначення сутності поняття «безпека»; запропоновано авторське визначення поняття безпеки.

17. Дем'яненко А. А. Передумови формування концепції людського розвитку. *Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції* (Кропивницький, 11 квітня 2018 р.). Кропивницький: «Ексклюзив-Систем», 2018. С. 241–244.

18. Дем'яненко А. А. Теоретичні аспекти аналітичного забезпечення при оцінюванні процесу безпеки людського розвитку. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Харків, 29–30 березня 2018 р.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. С. 145–147.

19. Дем'яненко А. А. Морфологічний аналіз сутності поняття «людський розвиток». *Стратегічні імперативи розвитку туризму та економіки в умовах глобалізації: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Запоріжжя, 30–31 березня 2017 р.). Запоріжжя: «Просвіта», 2017. Т. 2. С. 158–160.

20. Дем'яненко А. А. Підходи до визначення сутності поняття людського розвитку. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця: матеріали щорічної міжнародної наукової конференції* (Харків, 1–2 червня 2017 р.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. С. 57–60.

21. Маркова Н. С., Дем'яненко А. А. Роль освіти у формуванні сталого людського розвитку. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Харків, 30–31 березня 2017 р.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. С. 242–245.

Особистий внесок здобувача: проаналізовано роль освіти при активізації формування сталого розвитку економіки, визначено тенденції його практичної реалізації у найближчі п'ять років; виявлено сильні та слабкі сторони

імплементації пріоритетних зон глобальної програми «Освіта для сталого розвитку» в Україні.

22. Дем'яненко А. А. Аналітична оцінка методів формування прожиткового мінімуму: сучасний стан України та досвід провідних країн. *Публічне управління у реалізації стратегії сталого розвитку регіону: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Харків, 24 листопада 2016 р.). Харків: ХАРІ НАДУ при Президентові України, 2016. URL: <http://ifs.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2016-5/doc/3/38.pdf>.

Щодо пункту 12 – наукові результати, що виносяться на захист і висвітлені у дисертації одержані особисто здобувачем. Дисертаційна робота є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до розробки теоретичних положень, методичних підходів, а також практичних рекомендацій щодо формування аналітичного забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку.

У дисертаційній роботі особисто автором уточнено понятійно-категорійний апарат безпеки людського розвитку; здійснено міжкатегоріальний аналіз понять «людський розвиток», «соціальна безпека» і «людська безпека» у результаті чого з'ясовано, що людська безпека доповнює концепцію людського розвитку у частині безпечної свободи варіантів вибору (свобода від потреб) та сприяння забезпеченню безпеки на рівні процвітання і прогресу, а не на рівні виживання. Запропоновано методичний підхід до оцінювання безпеки людського розвитку, який полягає у поетапному трирівневому інтегральному оцінюванні безпеки людського розвитку за складовими (довголіття, знання, економічний добробут, екологічний добробут та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій) з урахуванням коригуючих коефіцієнтів і застосуванням експертного опитування щодо ідентифікації домінантних загроз безпеки людського розвитку та кореляційного аналізу – з метою визначення найбільш інформативного складу показників). Результатом реалізації якого методичного підходу є встановлення об'єктивного рівня безпеки людського розвитку регіону, що створює інформаційне підґрунтя для своєчасного виявлення загроз людського розвитку.

Усі результати, які винесено автором на захист, отримані самостійно і містяться в опублікованих роботах. У роботах, опублікованих у співавторстві,

використані тільки ті ідеї, положення та розрахунки, які є результатом особистих наукових пошуків. Особистий внесок дисертанта у колективні наукові роботи конкретизовано у списку праць здобувача, наведеному вище.

2. Рекомендувати вченій раді університету розглянути у якості опонентів за дисертацією «Аналітичне забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку» здобувача Дем'яненко Аліни Анатоліївни таких учених:

Дерій Жанна Володимирівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки, Чернігівський національний технологічний університет, Міністерство освіти і науки України;

Шевченко Людмила Степанівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

3. Загальний висновок. Подана на рецензування дисертаційна робота «Аналітичне забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку» здобувача Дем'яненко Аліни Анатоліївни відповідає спеціальності 051 «Економіка» та вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 9, 10, 11 і 12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 167.

Автор роботи, Дем'яненко Аліна Анатоліївна, готова до публічного захисту наукових досягнень у формі дисертації на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності 051 «Економіка».

УХВАЛИЛИ:

1. Визнати, що дисертаційна робота «Аналітичне забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку» здобувача Дем'яненко Аліни Анатоліївни відповідає спеціальності 051 «Економіка».

2. Визнати, що здобувачем опубліковано по темі дисертації 22 наукових праці, які розкривають основний зміст дисертації і відображають наукову новизну отриманих результатів.

3. Визнати, що дисертаційна робота «Аналітичне забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку» здобувача Дем'яненко Аліни Анатоліївни відповідає вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 9, 10, 11 і 12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 167.

4. Рекомендувати дисертацію Дем'яненко А. А. на тему «Аналітичне забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку» до публічного захисту у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 051 «Економіка».

14.01.2020 р.

Рецензенти:

д. е. н, професор,
завідувач кафедри державного управління, публічного
адміністрування та регіональної економіки
ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Н. Л. Гавкалова

к. е. н, доцент,
доцент кафедри економіки та соціальних наук
ХНЕУ ім. С. Кузнеця

С. В. Мішина

Підписи засвідчую:
вчений секретар ХНЕУ ім. С. Кузнеця

О. В. Писарчук

14.01.2020 р.